

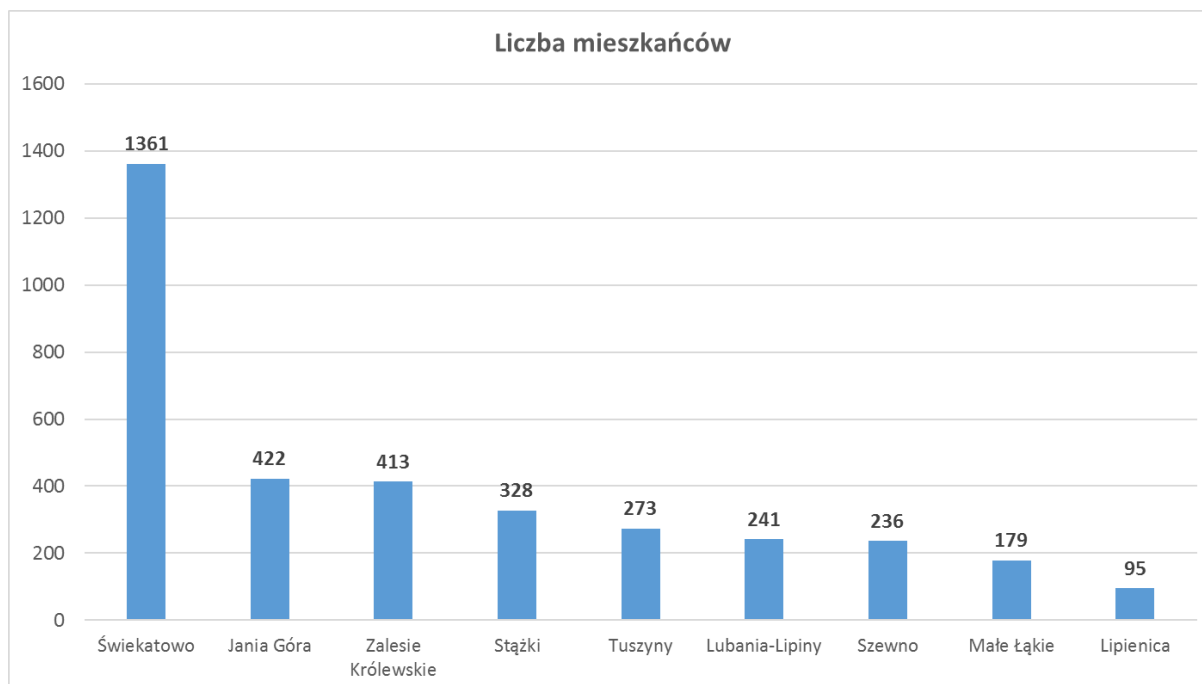
Syntetyczna diagnoza gminy Świekatowo

Gmina Świekatowo położona jest w zachodniej części powiatu świeckiego (graniczy zarówno z gminami powiatu świeckiego, jak i tucholskiego). Pod względem liczby mieszkańców (3576 osób, 2015 r. wg GUS) oraz zajmowanej powierzchni (63,8 km²), zaliczana jest do najmniejszych gmin województwa.

Najpowszechniej występującą formą są płaskie i faliste równiny morenowe oraz płaskie równiny sandrowe. Urozmaicane są dużą ilością wyniesień morenowych oraz rynien i dolin jezior, z których największe znaczenie mają: w części zachodniej ryzna jezior Świekatowskiego, Dużego Łąkie i Piaseczno oraz w części północnej ryzna jezior: Branickiego, Szewińskiego i Zaleskiego. Sieć rzeczna wykształciła się bardzo słabo, co jest konsekwencją położenia na dziale wodnym (zlewni Brdy i Wdy), natomiast znaczące powierzchnie zajmuje 9 jezior, z których największe to: Branickie, Zaleskie i Świekatowskie. Wody zajmują 3,6% powierzchni ogólnej gminy, co jest wartością wyróżniającą, ale brak lasów ogranicza możliwość realnego wykorzystania potencjału jezior do rozwoju turystyki pobytowej na dużą skalę. Pewna – choć niezbyt duża - liczba obiektów dziedzictwa kulturowego (o różnym charakterze – bez wyraźnego tła historycznego, ale dotyczących na przykład tradycji ziemiaństwa, przetwórstwa rolno-spożywczego, pozostałości linii kolejowej) stwarza możliwość rozwoju produktu turystycznego na bazie tego typu walorów, zwłaszcza, że rzeźba terenu sprzyja realizacji wędrowek pieszych i rowerowych nawet dla bardzo niewprawionych (okazjonalnych) lub z pewnymi ograniczeniami zdrowotnymi, uczestników.

Gmina nie prezentuje szczególnych walorów środowiskowych. Wprawdzie jej zachodnia część została włączona w krajową sieć korytarzy ekologicznych, ale żadna część gminy nie została objęta powierzchniowymi formami ochrony, w przeciwieństwie do większości gmin sąsiednich. Jedyne formy chronione w gminie to pomniki przyrody i użytki ekologiczne. W sferze ładu przestrzennego, generalnie gminę należy ocenić wysoko – zwłaszcza w zakresie jakości i estetyki zabudowy mieszkaniowej, budynków użyteczności czy przestrzeni publicznych. Jednak uwagę zwracają i negatywnie wyróżniają się niską estetyką i złym stanem technicznym pozostałości nieczynnej linii kolejowej z Terespoła Pomorskiego do Złotowa (zwłaszcza zabudowania i infrastruktura inżynierska, nie zagospodarowano przebiegu linii po rozbiórce torów) oraz zabudowania byłych gospodarstw uspołecznionych, które nawet jeśli zostały w części zaadaptowane do różnego rodzaju działalności gospodarczych, nadal cechują się w większości niską estetyką i standardem, co jest istotne, bo w przestrzeni gminy są to obiekty o dużych kubaturach, dobrze eksponowane, a więc rzutujące na wizerunek miejscowości.

Cechą charakterystyczną struktury użytkowania gruntów w gminie, jest bardzo duży udział użytków rolnych, sięgający 81% powierzchni ogólnej gminy. Konsekwencją tego jest bardzo niski (jeden z niższych w województwie), udział lasów i gruntów leśnych, wynoszący zaledwie 8%. Przydatność gruntów dla produkcji rolniczej jest umiarkowana - dominują kompleksy rolniczej przydatności 5, 7 i 6-ty, a więc żytne, a łączny wskaźnik przydatności gleb dla rolnictwa, jest o około 15% niższy, od przeciętnego w województwie. Pomimo niezbyt sprzyjających warunków, rolnictwo jest bardzo istotną funkcją. Przeciętna wielkość gospodarstwa rolnego wynosi 17,3 ha (wg gruntów ogółem) i 15,6 ha (wg użytków rolnych) i jest wyższa od średniej wojewódzkiej (obydwie wartości są o ponad 3 ha wyższe, od średnich wojewódzkich). Wg spisu rolnego z roku 2010 w gminie działało 296 gospodarstw (w tym 294 – indywidualne). Prowadzona jest produkcja mieszana, z przewagą hodowli. Pomimo małej liczby gospodarstw, potencjał hodowli liczony w sztukach dużych lokuj gminę około 5-go miejsca w powiecie. Duży potencjał hodowli nie obniża popularności produkcji roślinnej, zwłaszcza zbóż i ziemniaków.

Rysunek. Liczba ludności miejscowości w gminie. Dane Urzędu Gminy, stan marzec 2016 r.

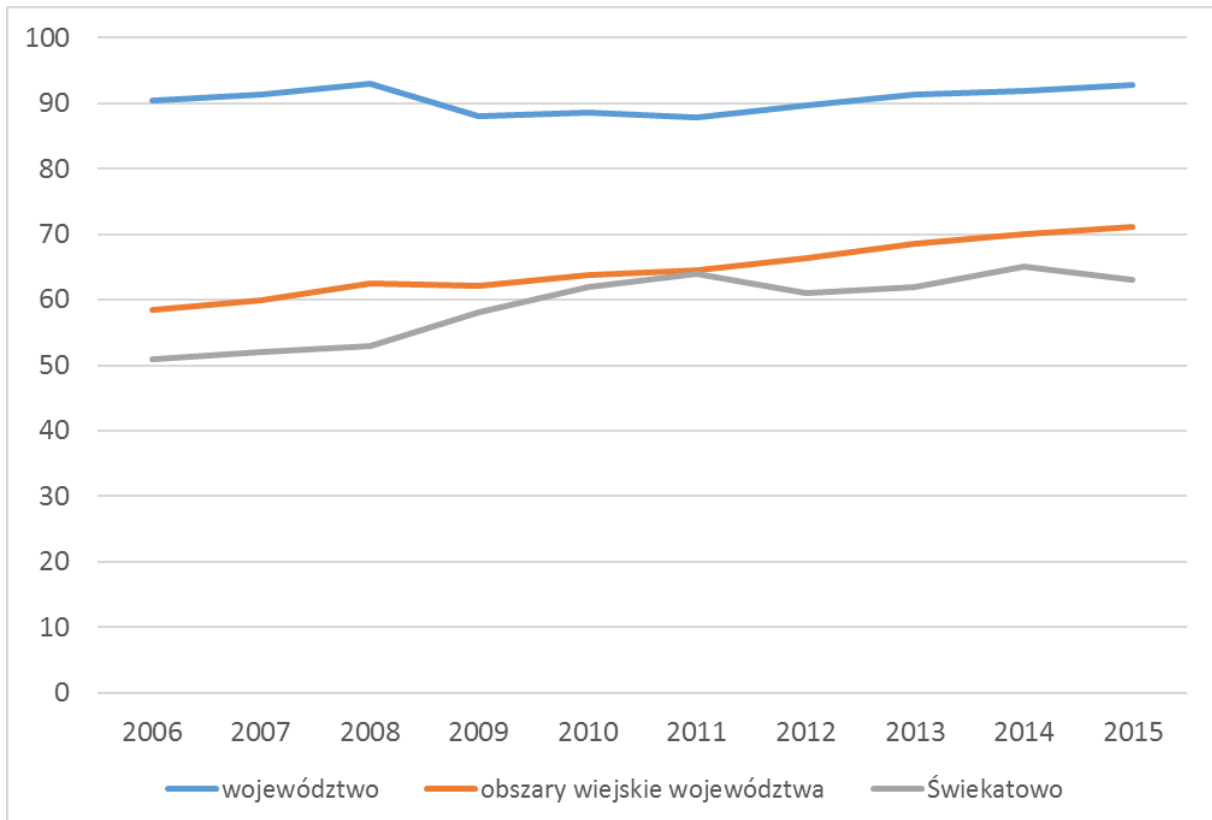
Gmina charakteryzuje się korzystnie rozwiniętą siecią osadniczą. Składa się ona z tylko 9 miejscowości (każda miejscowość stanowi sołectwo), z których dwie liczą poniżej 200 mieszkańców (w tym jedna – poniżej 100). Siedziba gminy zaliczana jest w skali województwa do wsi dosyć dużych (1,36 tys. osób), natomiast Zalesie Królewskie i Jania Góra (ok. 420 osób), do grupy wsi średnich. Największe miejscowości cechują się zwartym charakterem zabudowy. Stążki oraz Szewno to miejscowości wykształcone przy gospodarstwach uspołecznionych i dziedzictwo to jest wciąż dostrzegalne w fizjonomii i morfologii zagospodarowania.

Obsługa mieszkańców w zakresie infrastruktury społecznej jest skoncentrowana w siedzibie gminy. Poza Świekatowem funkcjonują obecnie wyłącznie świetlice wiejskie. Teoretycznie, ze względu na mały obszar gminy, usługi skoncentrowane w siedzibie gminy są stosunkowo łatwo dostępne, ale w rzeczywistości odległości są zbyt duże do pokonywania ich pieszo, nie funkcjonuje komunikacja publiczna zapewniająca dowóz do siedziby gminy, a na terenie gminy brak jest obecnie warunków do bezpiecznego poruszania się rowerami – zwłaszcza dotyczy to dzieci i młodzieży (bardzo słaby obecny stan rozwoju dróg rowerowych i skala identyfikowanych potrzeb wykluczają możliwość nadrobienia zaległości w dziedzinie infrastruktury transportu rowerowego w perspektywie kilku lat). Oznacza to, że pomimo małej powierzchni i zwartego kształtu gminy, możliwie duża część działań związanych z rozwojem społecznym, zwłaszcza działania adresowane do dzieci i młodzieży, powinna być realizowana w miejscowości zamieszkania.

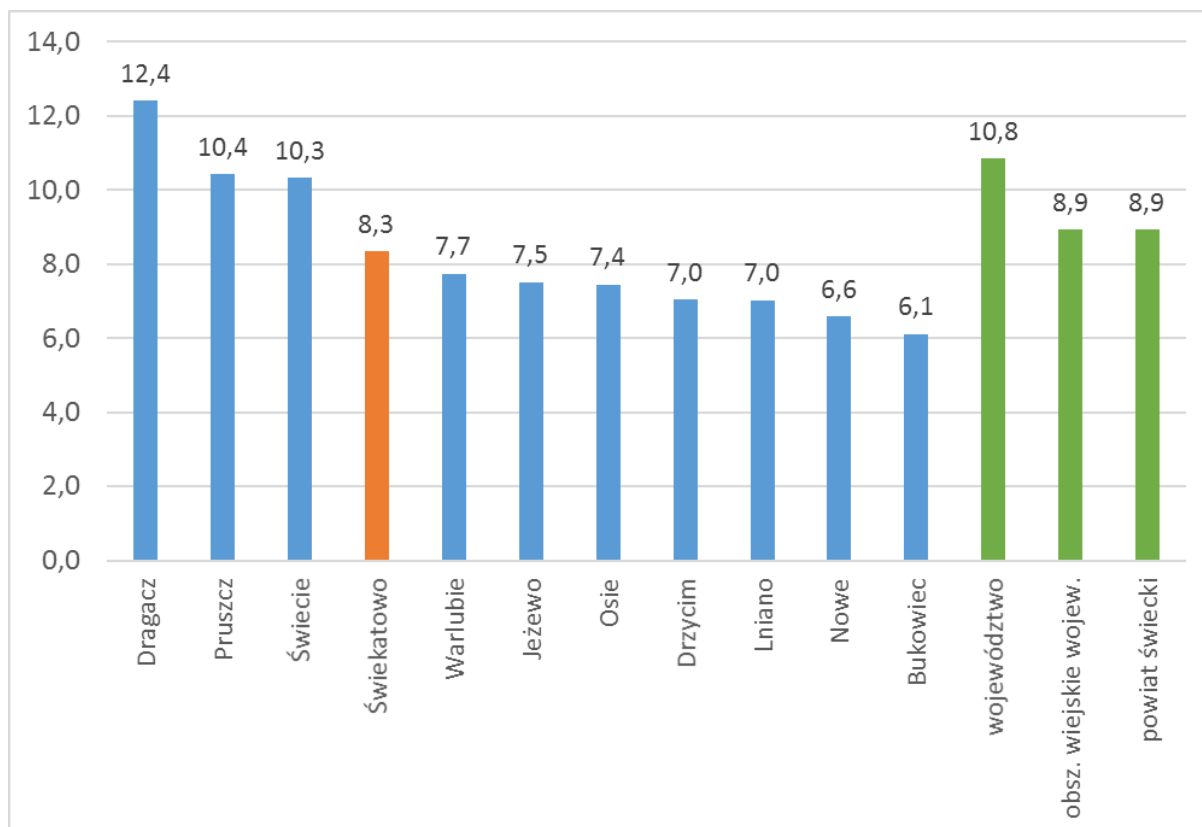
Na terenie gminy w 2015 r. zarejestrowanych było 225 podmiotów w klasyfikacji REGON (od kilku lat liczba ta jest bardzo stabilna). Stan rozwoju przedsiębiorczości w gminie (63 podmioty na 1000 mieszkańców) jest niższy od średniej wojewódzkiej (93), średniej wojewódzkiej dla obszarów wiejskich (71) oraz od średniej dla powiatu świeckiego (68), choć w tym ostatnim przypadku średnia jest zawyżana przez gminy najlepsze, a gmina Świekatowo z wskaźnikiem niższym od przeciętnej, lokuje się na 5. pozycji wśród 11 gmin. W strukturze branżowej dominujące znaczenie mają sekcje G, C i F (handel i naprawy, przetwórstwo przemysłowe i budownictwo) – struktura jest generalnie typowa, zaznacza się jedynie większy udział sekcji C, będący skutkiem nieco gorszego, niż przeciętnie, rozwoju sekcji G (sekcja G jest zazwyczaj znacznie liczniejsza, niż C, a w gminie Świekatowo, wskutek niedorozwoju

sekcji G, notuje się równowagę). W strukturze własnościowej dominuje sektor prywatny, a w tej grupie – podmioty osób fizycznych. Od kilku lat wskaźnik podmiotów prowadzonych przez osoby fizyczne, odniesiony do liczby ludności w wieku produkcyjnym (na 100 osób) wynosi od 8,1 do 8,7 i corocznie nieznacznie się waha. Obserwuje się stan nasycenia (stagnacji), co jest niepokojące, bo w skali województwa wciąż notuje się nieznaczną poprawę wskaźnika. Wskaźnik w gminie jest nieznacznie niższy od średniej wojewódzkiej dla obszarów wiejskich oraz od średniej powiatowej, ale w skali powiatu gmina lokuje się na 4. pozycji wśród 11 gmin. Struktura wielkościowa przedsiębiorczości w gminie (największe podmioty nie przekraczają 49 zatrudnionych) – jest typowa. Podstawowym problemem przedsiębiorczości jest więc zbyt mała liczba działających podmiotów, co jest wynikiem zbyt małej aktywności w tej dziedzinie osób fizycznych.

Pomimo stosunkowo słabo rozwiniętej przedsiębiorczości, gmina wykazuje bardzo korzystny przebieg zmian w zakresie bezrobocia. W roku 2015 bez pracy pozostawało 120 osób (to jest dwukrotnie mniej, niż przed sześcioma laty). W tej liczbie jest 58 mężczyzn i 62 kobiety. Obecnie wskaźnik bezrobocia liczony jako liczba bezrobotnych w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym (5,2/100), lokuje gminę znacznie korzystniej, niż średnie powiatowa (6,6/100) i wojewódzka (8,2/100). Szczególnie korzystne zmiany zachodziły w ostatnich latach pod względem bezrobocia wśród kobiet. W roku 2015 pod względem ogólnego wskaźnika, gmina lokowała się na 2. najlepszej pozycji w powiecie, pod względem bezrobocia wśród kobiet – na 1. pozycji, a wśród mężczyzn – na 6. pozycji.

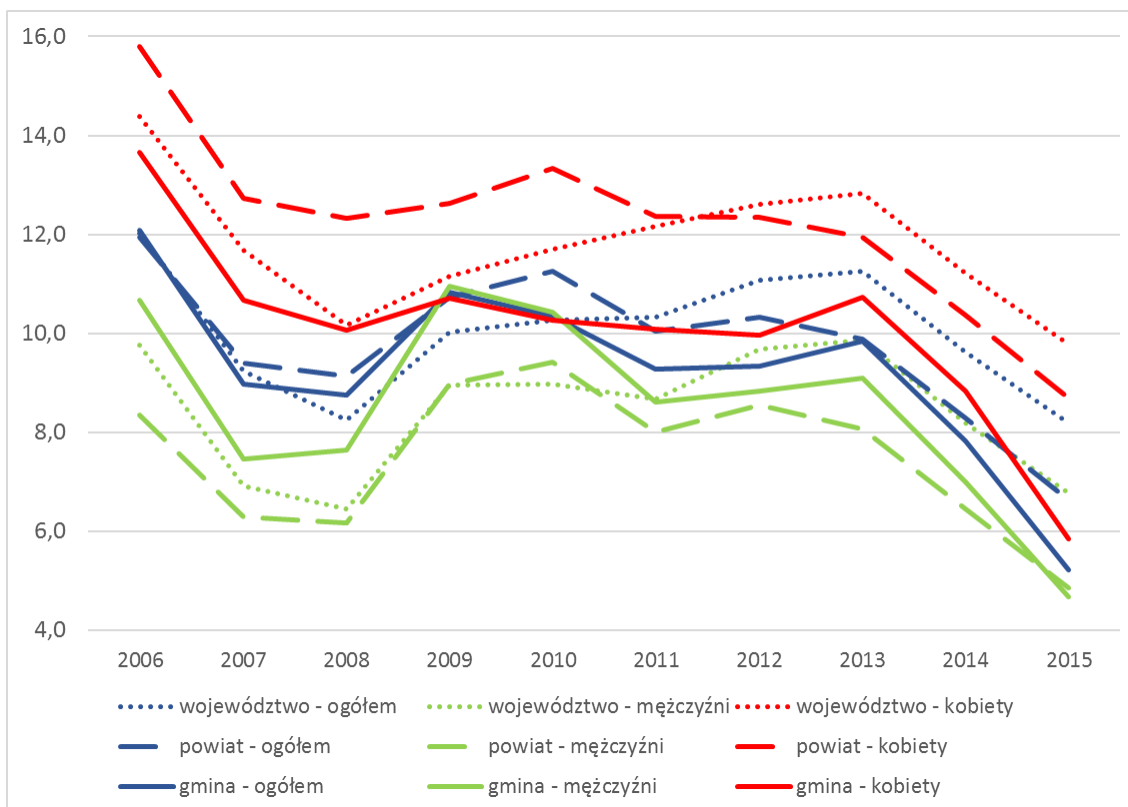

Rysunek. Zmiany wskaźnika przedsiębiorczości (podmioty REGON/1000 mieszkańców) w gminie Świątkowo na tle wartości średnich wojewódzkich, w okresie 2006-2015. Źródło: BDL GUS

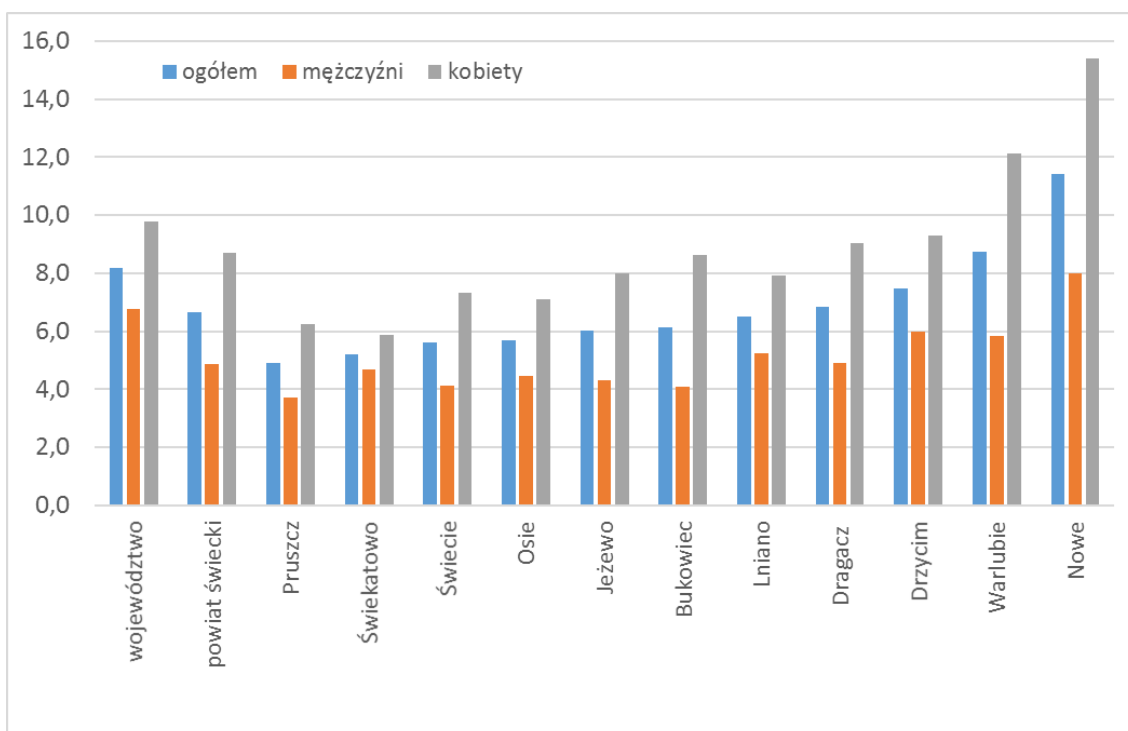

Rysunek. Porównanie wskaźnika przedsiębiorczości osób fizycznych (podmioty osób fizycznych/100 mieszkańców w wieku produkcyjnym) w gminie Świekatowo na tle wartości średnich wojewódzkich i powiatu świeckiego w roku 2015. Źródło: BDL GUS

Bardzo korzystne wskaźniki bezrobocia są bez wątpienia skutkiem powszechnych w gminie wyjazdów do pracy. Według danych GUS o mobilności w relacjach do pracy z roku 2011, gmina Świekatowo wykazywała wyjazdy (o wielkości ponad 10 osób) wyłącznie do kilku gmin: Bydgoszczy (203), Pruszcza (47), Bukowca (20), Świecia (wykazywano wyłącznie miasto, 19), Dobrcza (11). Uwagę zwracają tu dwa fakty – decydujące znaczenie ma ciężenie do Bydgoszczy, o ponad 10-krotnie większej skali, niż ciężenie do ośrodka powiatowego, a także fakt, że w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym, wyjazdy do Bydgoszczy są niezwykle silne (9,1% ludności w wieku produkcyjnym; natężenie wyjazdów do pracy do Bydgoszczy jest jednym z najwyższych w województwie, co jest fenomenem zwłaszcza jeśli uwzględni się dosyć dużą odległość). Z powyższego wynika, że związki rynków pracy z Bydgoszczą mają kluczowe znaczenie dla rozwoju gminy, a w kontekście faktu, że odbywają się w dominującej mierze transportem kolejowym, dostępność przystanków na linii do Bydgoszczy (nr 201) jest czynnikiem zdecydowanie różnicującym jakość życia i możliwości rozwojowe miejscowości w gminie. Warto też zauważyć, że jedyną gminą, z której dojazdy do pracy w gminie Świekatowo wynoszą co najmniej 10 osób, jest Pruszcz (10). Tym samym wskaźnik wyjazdów do dojazdów w gminie wynosi 30:1 i dobitnie świadczy o braku miejsc pracy na terenie gminy.

Rysunek. Zmiany wskaźnika bezrobocia (bezrobotni/100 mieszkańców w wieku produkcyjnym) w gminie Świąkatowo na tle wartości średnich wojewódzkich, w okresie 2006-2015. Źródło: BDL GUS

Rysunek. Porównanie wskaźnika bezrobocia (bezrobotni /100 mieszkańców w wieku produkcyjnym) w gminie Świąkatowo na tle wartości średnich wojewódzkich i powiatu świeckiego w roku 2015. Źródło: BDL GUS

Poprawiająca się w ostatnim okresie sytuacja na rynku nie znajduje wciąż przełożenia na sytuację materialną ludności mierzoną zasięgiem korzystania z pomocy społecznej. W roku 2015 w rodzinach objętych pomocą społeczną na podstawie kryterium dochodowego, żyło 14,5% ogółu mieszkańców. Wartość ta sukcesywnie się zmniejsza (w 2010 wynosiła 19,9%), ale jest wyraźnie wyższa od średniej wojewódzkiej (9,7%), a w skali powiatu jest drugą najwyższą.

Gmina posiada możliwości rozwoju turystyki (ta gałąź gospodarki taktowana jest przez lokalne władze jako jedna z szans rozwoju), jednak obiektywna ocena na tle walorów prezentowanych przez sąsiednie gminy, wypada co najwyżej umiarkowanie korzystnie. Bardziej atrakcyjne przyrodniczo, krajobrazowo i kulturowo obszary sąsiednie stanowią bardzo poważną konkurencję i konieczne jest wypromowanie bardzo specjalistycznego produktu turystycznego lub tradycyjnego produktu o bardzo wysokiej jakości (takie próby są podejmowane – przykład Wioski Chlebowej w Janiej Górze), by stworzyć szanse przejścia ruchu turystycznego z tych gmin.

Komunikacja drogowa na terenie gminy realizowana jest przez dosyć gęstą sieć dróg powiatowych (w gminie brak dróg wojewódzkich i krajowych). Drogi powiatowe w większości cechują się raczej dobrym stanem technicznym, ale są wąskie, porośnięte drzewami, a tym samym pozbawione poboczy i uniemożliwiające bezpieczne poruszanie się pieszych i rowerzystów. Uzupełniające znaczenie ma dosyć gęsta sieć dróg i gminnych, choć ich stan techniczny jest zróżnicowany, a niektóre wymagają bardzo dużych działań naprawczych. Dla dostępności drogowej gminy kluczowe znaczenie ma dojazd do drogi krajowej nr 5 i wojewódzkiej nr 240. Niestety dostęp do siedziby powiatu odbywa się wyłącznie po drogach lokalnych, co powoduje, że czas jazdy jest większy, niż wskazywałaby na to odległość.

Gmina położona jest przy czynnej linii kolejowej Bydgoszcz - Kościerzyna – Gdynia (nr 201), ogrywającej kluczową rolę w dojazdach do szkół i pracy do Bydgoszczy. Liczba połączeń kolejowych do Bydgoszczy jest duża i o sprzyjających godzinach. Na terenie gminy przystanki zlokalizowano w aż 3 miejscowościach. Gmina w praktyce pozbawiona jest komunikacji autobusowej, która realizowana jest przez zaledwie pojedyncze połączenia umożliwiające w stopniu minimalnym kontakty ze Świeciem (głównie w dni nauki szkolnej). Liczba połączeń jest stanowczo zbyt mała dla realizacji potrzeb mieszkańców w chociażby podstawowym zakresie.

Gmina prawie w całości jest zwodociągowana. Trwa rozbudowa sieci kanalizacyjnej (w gminie w roku 2015 wyznaczono aglomerację zakładającą podłączenie większości miejscowości). Obecnie z sieci kanalizacyjnej korzysta prawie 60% mieszkańców, co w realiach obszarów wiejskich, jest wskaźnikiem wysokim. Dosyć powszechnym problemem są niskowydajne indywidualne systemy grzewcze, które w okresie jesienno-zimowym są głównym źródłem zanieczyszczeń powietrza w gminie.

Reasumując, za najważniejsze uwarunkowania rozwoju gminy, należy uznać:

1. Korzystny kształt sieci osadniczej - pozwalający na stosunkowo łatwą realizację zadań własnych w zakresie infrastruktury społecznej i technicznej, a więc na tle innych gmin ułatwiający osiągnięcie wysokiej jakości życia mieszkańców.
2. Bardzo duże uzależnienie rynku pracy gminy od wyjazdów do pracy do Bydgoszczy – sytuacja na rynku pracy jest obecnie relatywnie korzystna, ale nie wynika z potencjału endogenicznego, a w całości jest zależna od sytuacji gospodarczej Bydgoszczy, a w jeszcze większym stopniu od organizacji przewozów pasażerskich na linii kolejowej do Bydgoszczy (jest to uwarunkowanie kluczowe).
3. Bardzo słabo funkcjonująca komunikacja autobusowa, w tym brak połączeń z siedzibą powiatu – Świeciem, umożliwiających dojazdy do pracy i ograniczających dojazdy do szkół. W praktyce – dojazd do pracy do Świecia jest możliwy wyłącznie za pomocą transportu indywidualnego.

4. Niski stan przedsiębiorczości (a w konsekwencji także bardzo mała liczba miejsc pracy) na terenie gminy. Aczkolwiek brak danych o sytuacji w gminie, ale ogólne wskaźniki dla powiatu oraz wciąż relatywnie wysokie uzależnienie bazy ekonomicznej od rolnictwa, pozwalają przypuszczać, że problemem społecznym, wpływającym na niską aktywność gospodarczą, jest także wciąż relatywnie niski poziom wykształcenia. Na terenie gminy funkcjonowały gospodarstwa uspołecznione, przy których społeczności lokalne zazwyczaj są postrzegane jako mniej przedsiębiorcze i wymagające w większym stopniu stymulowania rozwoju.
5. Bardzo dużym problemem jest sytuacja ekonomiczna gospodarstw domowych, przejawiająca się dużym udziałem ludności zależnej od pomocy społecznej.
6. Gmina konsekwentnie rozwija infrastrukturę techniczną i jej stan nie stanowi zagrożenia dla sprawnego jej funkcjonowania. Jednak w sferze sieci drogowych obserwuje się potrzeby remontowe na części dróg gminnych, a także powszechnie dostrzegany problem braku i potrzeby realizacji dróg dla bezpiecznego ruchu rowerowego.
7. W sferze ochrony środowiska i ładu przestrzennego nie notuje się większych problemów poza częściowo zdegradowanymi terenami po bazach gospodarstw uspołecznionych, terenem byłej linii kolejowej oraz niską emisją z nieefektywnych indywidualnych systemów grzewczych.

Głównym problemem gospodarczym gminy jest więc zbyt mała aktywność osób fizycznych. Głównym problemem społecznym jest zbyt wysokie uzależnienie od pomocy społecznej. Głównym problemem funkcjonalno-strukturalnym jest nierówność w dostępie do transportu publicznego (linii kolejowej), warunkującego powodzenie na rynku pracy.